

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

FEATURES OF ACCOUNTING AND TAXATION OF PRODUCTION ACTIVITIES OF ENTERPRISES OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Стаття присвячена вивченню теоретико-методичних та практичних основ концепції раціональної організації обліку та оподаткування підприємств агропромислового комплексу а також опрацюванню пропозицій щодо їх вдосконалення. Нами розглянуто теоретичні засади сутності і значення раціональної організації обліку та оподаткування підприємств агропромислового комплексу. Проведено дослідження стану і тенденції розвитку аграрних підприємств регіону. Досліджена організаційно-економічна характеристика, фінансовий стан та проведено аналіз фінансових результатів підприємств агропромислового комплексу. Розглянуто особливості введення обліку і оподаткування виробничої діяльності аграрних підприємств. Обґрунтовано заходи щодо покращення фінансового стану підприємств агропромислового комплексу. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення обліку і оподаткування підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: облік, оподаткування, виробництво, агропромислові підприємства, аналіз, концепції.

The article is devoted to the study of the theoretical, methodological and practical foundations of the concept of rational organization of accounting and taxation of enterprises of the agro-industrial complex, as well as the development of proposals for their improvement. We have considered the theoretical principles of the essence and significance of rational organization of accounting and taxation of enterprises of the agro-industrial complex. A study of the state and development trends of agricultural enterprises in the region has been conducted. The organizational and economic characteristics, financial condition and financial results of enterprises of the agro-industrial complex have been studied. The peculiarities of introducing accounting and taxation of the production activities of agricultural enterprises are considered. Measures to improve the financial condition of enterprises of the agro-industrial complex are substantiated. Proposals to improve accounting and taxation of enterprises of the agro-industrial complex are substantiated. The system of taxation of agricultural production is fundamentally different from the taxation of other types of activity. It has its own specifics and features. These features include taxation of agricultural producers' profits, which include the fact that the producer, acting as a taxpayer, is able to independently choose the system of taxation of profits. This can be a single tax or taxation on general grounds, by voluntary choice. The use of specialized accounting systems for financial accounting allows the institution to promptly perform financial transactions, in particular, accounting for livestock production and mutual settlements associated with these processes. To improve the operational work of the studied enterprise, computer programs are recommended for implementation. Transparency and openness of financial transactions, ensured by effective control mechanisms, are an important step in reducing the risks of corruption in agricultural enterprises. These mechanisms allow for careful monitoring of all financial transactions, minimize the possibility of misuse of funds, and guarantee compliance of financial activities with legislative and regulatory requirements.

Keywords: accounting, taxation, production, agro-industrial enterprises, analysis, concepts.

УДК 347.279

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct82-15>

Полятикіна Л.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний
університет

Poliatykina Larysa

Sumy National Agrarian Universit

Постановка проблеми. Агропромислове виробництво являє собою особливу сферу виробничої діяльності, оскільки процес виготовлення готової продукції, включає в себе використання не лише фінансових, матеріально-технічних та трудових ресурсів, а ще й природні: землю та живі організми. Постійна зміна в їх складі робить порядок обліку і аналізу наявності та руху цих ресурсів досить складним, оскільки рослини проходять певні фази розвитку, тварини набирають вагу, набувають вікової зрілості і та ін.

На базі МСБО 41 «Сільське господарство» виникла гостра необхідність розробки П(С) БО 30 «Біологічні активи» в Україні. Його мета полягає в тому, щоб здійснити гармонізацію регулюючих положень, положень (стандартів) бухгалтерського обліку та полегшити процедури, що пов'язані із поданням фінансових звітів [1, с. 430].

Дослідження питань обліку, оподаткування підприємств агропромислового комплексу дозво-

ляють зробити висновки, що визначальним фактором формування та збереження результатів виробничої діяльності виступає організаційно-правова форма підприємства, оскільки різне правове регулювання майнових відносин та законодавчі вимоги до створення і руху майнового капіталу зумовлюють відмінності в обліку та оподаткуванні. Актуальність цих питань для сьогодення і створила потребу у дослідженні та опрацюванні даної проблематики [2, с. 90].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Змістовний внесок у трактат проблематики обліку та оподаткування виробничої діяльності підприємств агропромислового комплексу внесли вчені: Дієсперова І. [1], Манжус Л. [2], Маренич Т. [3], Осадча Г.Г., Пономарьова М.В. [4], Плаксієнко В.М., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. [5], Чайка Т., Водоріз Я. [8], Чумак О. [9] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Організація обліку та оподаткування

виробничої діяльності підприємств агропромислового комплексу характеризують рівень фінансової діяльності підприємства, одночасно об'єднуючи всі функції управління. Посеред цих функцій доцільно виділити облік, планування, контроль, аналіз, управління та прийняття рішень. Саме функціонування цих концепцій обумовили вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою проведеного дослідження є здійснення концепції формування теоретичних планів та розроблення характеристик по вдосконаленню будови і методики організації обліку та оподаткування виробничої діяльності підприємств агропромислового комплексу, а також управління ним. Крім того мотивування інноваційних аспектів та опрацювання ділових пропозицій з метою підняття рівня економічної ефективності діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регулювання цін на ринку на комп'ютерну продукцію надало можливість аграрним підприємствам розглянути варіанти автоматизації облікових процесів. Країна поступово прилучається до процесу гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку як загалом, так і виробництва продукції, тому облік останнього потребує постійного вдосконалення [3, с. 24].

Комплексний підхід до обліку, контролю, аналізу, аудиту і управління виробництвом продукції надасть можливість оперативно одержувати всі необхідні дані за певний період і суттєво підвищити рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, скоротити час проведення облікових робіт в аграрному виробництві [4, с. 21].

Управління виробничими процесами в сільськогосподарському підприємстві є надзвичайно важливим елементом фінансової діяльності. Ефективне управління цими процесами забезпечує своєчасне та точне виконання фінансових зобов'язань, що сприяє стабільності роботи установи. Якісне управління виробничими процесами також позитивно впливає на прозорість фінансових операцій, що підвищує рівень довіри з боку громадськості та партнерів. Прозорі процеси знижують ризики корупції та сприяють дотриманню встановлених фінансових правил і норм [6, с. 47].

З метою проведення детального аналізу розглянемо матеріали фактичного підприємства агропромислового комплексу. Основні стратегічні цілі діяльності СТОВ «СКІФ» Полтавської області відповідають наступним критеріям: конкретності, вимірності, досяжності, актуальності та визначеності в часі. Стратегічною метою господарства є забезпечення стійкої ринкової позиції внаслідок отримання достатнього прибутку.

До мети слід віднести одержання прибутку, задоволення суспільних потреб в його продукції,

роботах, послугах та реалізацію на підставі одержаного прибутку соціальних та економічних інтересів його учасників. Предмет діяльності включає виробничо-господарську діяльність, торгівлю та послуги і інші види діяльності. Для ведення сільськогосподарського виробництва Сільськогосподарське Товариство з Обмеженою Відповідальністю «СКІФ» Полтавської області використовує орендовані землі: землі державної власності та земельні паї фізичних осіб. Головною спеціалізацією вказаного господарства є виробництво зерна та вирощування продукції тваринництва. Трудові ресурси застосовуються тільки доцільно та ефективно. Кожен працівник обслужує декілька видів техніки. Крім того в період зими ремонтує сільськогосподарську техніку. В господарстві максимально скорочені трудівники управлінського апарату.

Головною ціллю СТОВ «СКІФ» є отримання прибутку. А також дотримання інтересів організаторів виробництва і власників та задоволення їх потреб.

Склад та структура активів СТОВ «СКІФ» Полтавської області представлено в таблиці 1.

За даними таблиці 1 представлено склад та структуру активів СТОВ «СКІФ» Полтавської області. Необоротні активи в 2021 році склали 118898 тис. грн, або 42,5 % від загальної маси активів підприємства. За період 2021-2023 років їх розмір зріс до 243058 тис. грн, або 55,9% в загальній питомій вазі. Нематеріальні активи на підприємстві відсутні за даними фінансової звітності. Особливої уваги заслуговує аналіз основних засобів. Їх первісна вартість в 2021 році становила 262771 тис. грн. Із розміру цієї суми на знос припадало 176283 тис. грн, або 63,0%, що говорить про високий рівень зносу основних засобів в господарстві, оскільки на залишкову вартість основних засобів залишається всього 30,9%. Приблизно такий рівень залишився в 2022 році, який визначився початком військових дій на території країни. В процесі господарської діяльності в 2023 році значно зріс розмір залишкової вартості основних засобів і становив 204180 тис. грн, що майже в 2,5 рази більше. Ця тенденція підтверджує значний рівень розвитку господарства, формування основних фондів та капіталу і позитивні результати виробничої діяльності. За досліджуваній період довгострокові біологічні активи зросли на 8880 тис. грн, та підтверджують перспективні плани в господарстві. Найбільшу питому вагу в структурі мають запаси. В підсумковому 2023 році їх розмір становив 135331 тис. грн, що на 32918 тис. грн більше за попередній 2021 рік. Поточні біологічні активи за досліджуваній 2021-2023 роки збільшилися на 11724 тис. грн. Розмір дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом також зменшився на 2211 тис. грн. Значними темпами зменшилась інша дебіторська заборгованість на суму 14308 тис. грн.

Склад та структура активів СТОВ «СКІФ» Полтавської області

Стаття	2021		2022		2023		Відх +,- 2023/2021, тис. грн
	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	
Необоротні активи, в т.ч.	118898	42,5	165861	49,3	243058	55,9	+124160
Нематеріальні активи	0	0	0	0	0	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	15913	5,7	63678	18,9	13501	3,1	-2412
Основні засоби:							
– первісна вартість	262771	93,9	280951	83,5	422429	97,1	в 2,5 рази
– знос	176283	63,0	199756	59,4	218249	50,1	
– залишкова вартість	86488	30,9	81195	24,1	204180	47,0	
Довгострокові біологічні активи	16497	5,9	20988	6,3	25377	5,8	+8880
Оборотні активи, в т.ч.	160987	57,5	170641	50,7	192032	44,1	+31045
Запаси	102413	36,6	124988	37,1	135331	31,1	+32918
Поточні біологічні активи	22384	8,0	27360	8,5	34108	7,8	+11724
Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги	2174	0,8	6337	1,9	1695	0,4	-479
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2214	0,8	10	0,1	5	0,1	-2211
Інша поточна дебіторська заборгованість	31155	11,0	9164	2,7	16847	3,9	-14308
Поточні фінансові інвестиції	400	0,2	400	0,1	400	0,1	-
Гроші та їх еквіваленти	247	0,1	1136	0,3	2279	0,4	+2032
Інші оборотні активи	-	-	-	-	1246	0,3	+1246
Баланс	279885	100,00	336502	100,0	435090	100,0	+155205

Джерело: розраховано автором за даними додатків

Позитивним моментом є збільшення розміру грошових коштів та їх еквівалентів на 2023 тис. грн в 2023 році (2279 тис. грн) в порівнянні з 2021 роком (2279 тис. грн).

Однак, не зважаючи на важке становище діяльності підприємства в нинішніх умовах, представлене підприємство має низьку ймовірність банкрутства, що свідчить про ефективність прийнятих рішень щодо господарської діяльності СТОВ «СКІФ» Полтавської області.

Нами представлено склад та структуру поточної заборгованості СТОВ «СКІФ» Полтавської області в таблиці 2.

Значною динамікою відрізняються інші поточні зобов'язання. В 2021 році їх розмір склав 11671 тис. грн, або 29,4% від загальної суми поточної заборгованості по господарству. З 2023 року інші поточні зобов'язання збільшилися на 1077 тис. грн, або склали 2244 тис. грн, однак в питомій вазі від загальної вартості поточної заборгованості це становило лише 3,5%.

На нашу думку, найбільш точно оцінити економічний та фінансовий стан компанії допоможе аналіз відносних показників. Дослідивши фінансову діяльність СТОВ «СКІФ» Полтавської області бачимо, що воно є підприємством з високим рівнем розвитку. Фінансову роботу на підприємстві покладено на керівника та бухгалтера. Варто

відмітити, що підприємство, проводить не зовсім виважену політику. Майно товариства скорочується. Крім того, підприємство має високу залежність від позикових коштів, а саме від короткострокової кредиторської заборгованості.

Бухгалтерські служби підприємств агропромислового комплексу успішно проводить планування діяльності, матеріальне забезпечення, облік, оподаткування та юридичні питання. Бухгалтери незалежно та повністю відповідають за грошові, договірні та інші документи, формують бухгалтерський баланс та інші необхідні документи [5, с. 50].

Першорядною метою діяльності підприємств агропромислового комплексу є здійснювання сільськогосподарської, виробничої, комерційної, інвестиційної та іншої підприємницької діяльності, надання послуг, виконання фінансових та торговельних операцій та іншої, недозволеної чинним законодавством України, функції, для формування прибутку на вкладений капітал, та здійснення на основі одержаного прибутку (доходу) інтересів засновників і працівників господарства [8, с. 203].

Система оподаткування сільськогосподарського виробництва докорінно відрізняється від оподаткування інших видів діяльності. Воно має свою специфіку та особливості. До цих особливостей відноситься оподаткування податком на прибуток сільськогосподарських товаровиробників які

Таблиця 2

Склад та структура поточної заборгованості СТОВ «СКІФ» Полтавської області

Стаття	2021		2022		2023		Відх +,- 2023/2021, тис. грн
	тис. грн	Питома вага, %	тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн	Питома вага, %	
Кроткострокові кредити банків	20160	50,7	28460	46,7	42938	66,3	+22778
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5473	13,8	16668	27,4	15267	23,6	+9794
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	425	1,1	2482	4,1	1690	2,6	+1265
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	485	1,2	411	0,7	538	0,8	+53
Поточна кредиторська заборгованість з розрахунками з оплати праці	1516	3,8	1685	2,8	2068	3,2	+552
Інші поточні зобов'язання	11671	29,4	11187	18,3	2244	3,5	+1077
Всього	39730	100	60893	100	64745	100	+25015

Джерело: розраховано автором за даними додатків

включають, що виробник, який виступає в якості платника податку в змозі самостійно вибирати систему оподаткування податком на прибуток. Це за добровільним вибором може бути єдиний податок, чи оподаткування на загальних підставах [7, с. 35].

Автоматизація допомагає скоротити ручну працю, зменшує кількість помилок, які можуть виникнути через людський фактор, та суттєво прискорюють обробку даних. Використання спеціалізованих бухгалтерських систем для ведення фінансового обліку дозволяє установі оперативно виконувати фінансові операції, зокрема облік виробництва продукції тваринництва та взаєморозрахунки пов'язані з цими процесами. Для покращення оперативної роботи досліджуваного підприємства рекомендована для впровадження комп'ютерна програма.

Прозорість і відкритість фінансових операцій, що забезпечуються ефективними механізмами контролю, є важливим кроком у зниженні ризиків корупції в аграрних підприємствах. Ці механізми дозволяють ретельно відстежувати всі фінансові транзакції, мінімізують можливості нецільового використання коштів та гарантують відповідність фінансової діяльності законодавчим і нормативним вимогам [9, с. 109].

Висновки. Впровадження сучасних програмних рішень для автоматизації операцій з виробничими процесами дозволяє значно підвищити ефективність управління фінансами в аграрному підприємстві. Злагоджена система розрахунків дозволяє більш ефективно використовувати свої фінансові ресурси. Це, в свою чергу, забезпечує якісне надання послуг та позитивно впливає на загальний фінансовий результат діяльності підприємств агропромислового комплексу в цілому. Комплексний підхід до обліку, контролю, аналізу і

управління виробництвом продукції аграрних підприємств дасть змогу оперативно одержувати всі необхідні дані за певний період і суттєво підвищити рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Загалом виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції і принципове зниження погіршувального впливу аграрних підприємств на природне середовище цілком можливе як з погляду наукових, так і технологічних даних. Тут багато можливостей як стратегічного, так і тактичного характеру. Необхідно лише подолати соціальну інертність і створити економічні механізми, які б стимулювали роботу в цьому важливому для людства напрямі. Досвід багатьох країн доводить, що виробництво екологічно чистих продуктів і кормів можливе не лише в умовах великих, а й інших господарств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дієсперова І.В. Економічний розвиток підприємств: сутність та планування. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів. III Міжнар. науково-практична конференція.* м. Берегове. 15.06.2022. С. 429–431.
2. Манжус Л.М. Теоретико-практичні аспекти обліково-контрольного процесу виробництва продукції тваринництва. *The II International Science Conference "Research work in the system of training teachers in technological fields"* 12 Hours of Participation. 15–17 January. 2024. Berlin. Germany. P. 89–91.
3. Маренич Т.Г. Сутність бухгалтерського обліку як системи економічного регулювання. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2017. № 2. С. 21–25.
4. Осадча Г. Г., Пушкарьова М.В. Облік доходів у системі управління підприємством. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2016. № 6. С. 71–75.

5. Плаксієнко В.М., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 252 с.

6. Полятикіна Л.І. Методологічне та обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємств малого бізнесу: монографія. Суми : ПП Винниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2016. 380 с.

7. Poliatykina L.I. (2018) Rationale and trends of development of small business enterprises in Ukraine. *Economic and law paradigm of modern society*. № 2. P. 31–39.

8. Чайка Т.Ю., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. Київ, 2018. 908 с.

9. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання. Київ, 2019. 112 с.

REFERENCES:

1. Dyesperova I.V. (2022) Ekonomichnyy rozvytok pidpryyemstv: sutnist' ta planuvannya [Economic development of enterprises: essence and planning. The influence of accounting and finance on the development of economic processes]. *III International Scientific and Practical Conference*. Berehove. 15.06.2022. P. 429–431. (in Ukrainian)

2. Manzhus L.M. (2024) Teoretyko-praktychni aspekty oblikovo-kontrol'noho protsesu vyrobnytstva produktsiyi tvarynnystva [Theoretical and practical aspects of the accounting and control process of livestock production]. *The II International Science Conference "Research work in the system of training teachers in technological fields"* 12 Hours of Participation. 15–17 January. 2024. Berlin. Germany. P. 89–91. (in Ukrainian)

3. Marenich T.G. (2017) Sutnist bukhhalterskoho obliku yak systemy ekonomichnoho rehulyuvannya [The essence of accounting as a system of economic regulation]. *Accounting and Audit*. No. 2. P. 21–25. (in Ukrainian)

4. Osadcha G., Pushkarova M. (2016). Oblik dokhodiv u systemi upravlinnya pidpryyemstvom [The amount of income from the enterprise management system]. *Formation of market relations in Ukraine*, vol. 6, pp. 71–75. (in Ukrainian)

5. Plaksienko V.M., Nazarenko I.M., Garkusha S.A. (2018) Bezpaperova bukhhalteriya na pidpryyemstvi [Paperless accounting at the enterprise: a textbook]. Kyiv: Center for Educational Literature, 252 p. (in Ukrainian)

6. Poliatykina L.I. (2016). Methodological and scientific-analytical support sustainable development of small businesses [Metodolohichne ta oblikovo-analitychne zabezpechennya staloho rozvytku pidpryyemstv maloho biznesu]. Sumy: LLC Vinnichenko M.D., Litovchenko Ye.B. (in Ukrainian)

7. Poliatykina L.I. (2018) Rationale and trends of development of small business enterprises in Ukraine. *Economic and law paradigm of modern society*, no. 2, pp. 31–39.

8. Chaika T.Yu., Vodorez Y.S. (2018) Rozrakhunok koefitsiyentiv likvidnosti za balansom, urakhuvannya finansovykh i vyrobnychykh osoblyvostey pidpryyemstva pid chas zdiysnennya koefitsiyentnoho analizu likvidnosti [Calculation of liquidity ratios according to the balance sheet, taking into account the financial and production features of the enterprise when carrying out liquidity ratio analysis]. Kyiv, 908 p.

9. Chumak O. (2019) Ekonomichna diyalnist pidpryyemstv: sutnist, kontseptualna paradyhma, rehulyuvannya [Economic activity of enterprises: essence, conceptual paradigm, regulation]. Kyiv, 112 p. (in Ukrainian)